

Z LISTŮ ČESKÝCH MISIONÁŘŮ
PÍŠE ŠIMON BORUHRADSKÝ

Výňatek z listu poslaného z Mexika 20. srpna 1692 Emanuelovi de Boye do Prahy. Boye byl Pražan, rektor jezuitské koleje. Napsal mimo jiné životopisy misionářů J. V. Richtra a A. Strobacha.

Já i nadále jsem zaměstnán pracemi a záležitostmi přikazovanými mi místokrálem. Sotva je jedna věc hotova, už jsem hnán do jiné; a tak jsem byl, když loňského roku povodně hrozily zatopením celého města, skoro 6 měsíců mimo Mexiko. Město stojí totiž uprostřed jezer a je odevšad obklíčeno horami a voda může odtékat jen jedním odtokem, který arci nepostačuje, aby pojal takové množství vod. Neboť do jezera Mexického (tj. jezera Texcoco*) vtéká celkem 17 řek a některé z nich jsou velmi bohaté vodou a veliké. Některé z těchto řek, nemohouce pojmout takovou spoustu vod, protrhly hráze a valily se přímo na město, zalévajíce veškerá předměstí a ničíce přitom budovy i zahrady.

Když místokrál a královský senát postřehli toto nebezpečí, pověřili jednoho z vysokých úředníků záchrannými pracemi. Ale ten, vynaloživ na tu věc 4000 zlaťáků a ztrativ v práci několik měsíců, nepořídil zhola nic. V této zoufalé situaci povolal místokrál mne, a když provinciál dal souhlas k mé volbě, byla mi tato práce svěřena. S pomocí Boží a Panny Marie provedl jsem celé dílo v době jednoho měsíce a osvobodil jsem město od záhuby, změniv zúplna tok vodní a přived jej oklikou do jezera. Pro tento tok jsem vytvořil nové koryto a opevnil je přepevnými hrázi, takže v tomto roce povodně, jakkoli byly veliké, neodnesly mi ani hroudu prstí. A tu práci jsem provedl napodiv za pouhých 662 zlatých.

Když uviděly tento podivuhodný úspěch kraje sousedící s Mexikem a vystavené rovněž povodním, zejména zboží markýze del Valle neboli Corteze, vyžádaly si mne zvláštní žádostí, podanou místokráli, od královského senátu, abych změnil a jinak obrátil tok dvou řek, které loňského roku strašlivým způsobem zpusťily město Cuoaca (Coyacán, jižně od města Mexika). Přihlížeje k této žádosti, vymohl si místokrál znovu dovolení od provinciála a pověřil mne touto velmi namáhavou prací. Pustil jsem se do díla a v pěti měsících jsem je dokončil. Změnil jsem tok řeky, která předtím, když prorazila hráze, valila se přímo proti městu Cuoace a proti dvěma klášterům a pak dále proti Mexiku, a převedl jsem jej 3 míle od zmíněného města do jiného jezera. Délka nově vykopaného říčního koryta byla 11 605 loktů a celý náklad na toto dílo obnášel k všeobecnému podivu 1700 zlatých. A chválabohu dílo se vydařilo; to pocítili jak občané, tak statky okolní, vydané značně povodním, jež letos jsou chráněny a v bezpečí.

A když jsem si již myslil, že si budu moci od práce odpočinout v ústraní provincie ostrovů Filipínských, přivedilo mi nové práce a nové starosti povstání čili vzbouření,

* Poznámky v závorkách jsou od autora knihy.

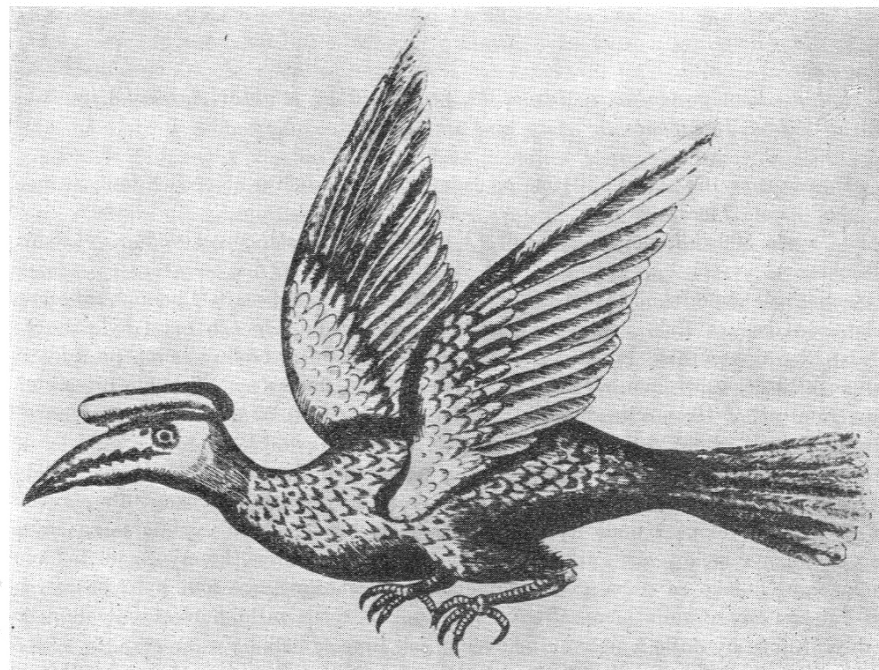
ke kterému došlo v tomto městě. Události se sběhly tak: Obrovské povodně loňského roku zničily úplně úrodu v okolí tohoto města a začal se pocívat jakýsi nedostatek pšenice. Místokrál, vida nouzi, dal arcí dovážet do městských sýpek ve velikém množství pšenici ze vzdálenosti 40—50 mil, ale pro veliké množství Indiánů a měšťanů to nepostačovalo, spotřebovávalo se tu každého týdne 700 měřic kukuřice — tou se totiž Indiáni hlavně živí. Obilí se dováželo od měsíce října loňského roku 1691 až do června roku 1692, ovšem chléb byl poněkud zmenšen, protože cena pšenice vzrostla na 12 zlatých za měřici, za měřici pak kukuřice na 4 zlaté.

Dne 7. června přišlo do sýpek jen 300 měřic a ve veliké tlačenici lidu bylo udušeno dítě jedné Indiánky a mnoho lidí muselo odejít bez pšenice. Aby nedošlo k nějakým nepokojům, byl určen jeden člen královského senátu, aby v sýpce dozíral. Osmého června, což byla neděle v oktávu Božího těla, byl tu tento úředník přítomen a obilí rozprodal. Také toho dne došlo jen 300 měřic, a úředník rozprodav pšenici, odešel s rychtářem domů. Indiáni však, vidouce, že není pšenice, odebrali se rovnou k domu arcibiskupskému a dožadovali se pšenice; přitom se ozvaly v okolí královského paláce hrozné výkřiky. Když ale v domě arcibiskupském něčeho nepořídili, vrátilo se asi 50 Indiánů na náměstí, a než kdo na něco takového pomyslel, ozbrojeni kameny podnikli útok na balkón a na okna královského paláce, rozbíjejíce okna, dveře, a kam kamením mohli proniknout. Stráž paláce, spatřivši tento útok, vyšla po třikrát s 4 služebníky místokrálovými, aby potlačila demonstraci, ale byla donucena deštěm kamení ustoupit. Bylo to marné namáhání, neboť ve čtvrt hodině se shromáždilo na náměstí více než 10 000 Indiánů s pochodněmi, smolou, lojem a kameny, a vidouce brány paláce uzavřeny, u všech 5 bran rozdělali oheň, zapálivše prve loubí a okenice. A protože palác má dole podloubí, chránění před výstřely z pušek rozdělali dole oheň, a brzy zachvátily plameny, rozdmýchané větrem, celý palác. Povzbuzeni tímto úspěchem zapálili i vězení, šibenici, radnici a městskou sýpku. A když nemohli vniknout do paláce místokrálova, vrhli se na obchody, jichž bylo na náměstí 170, a vyplenivše je, zapálili i ty. Snadno si lze představit, jaký tu byl zmatek.

Měšťané a Španělé, bojíce se, aby se vzbouření nerozšířilo na všechny Indiány a otroky, zůstali doma, vyčkávající každý, jak to vše skončí; a tak Indiáni, nevidouce žádné obrany, popustili uzdu své zvlí, odnášeli zboží a vyloupivše obchody vrátili se jeden po druhém domů, takže v 10 hodin se už nikdo z nich na náměstí neukázal.

Místokrál dlel právě mimo palác, účastně se podle starého zvyku procesí v klášteře sv. Františka; tam se také dověděl o vzbouření. A třebaže chtěl v prvním návalu hněvu hned vyrazit, zadrželi jej dvořané a řeholníci prosíce jej, aby se nevrhal v tak jisté nebezpečí, zvláště když neví, jaké má povstání kořeny, resp. zda to není obecné povstání jak Indiánů, tak Španělů...

Také choť místokrálova tehdy odešla z domu, neboť odebrala se k večeru do katedrály, aby se pomodlila před milostným obrazem zvaným De los Remedios, a pak si vyšla na procházku za město. Než když se vracela, byla v samé ulici sv. Františka, která vede na náměstí, zadržena dvěma muži, kteří ji přiměli, aby se uchýlila do našeho domu profesů. I pospíšila do kláštera sv. Františka a taktak že — provázena jen třemi doňami — vyvázla, neboť Indiáni, spatřivše ji utíkat, spěchali hned za ní. Ostatní služebnictvo zůstalo v paláci a s ženami nebyl žádný člověk z družiny místo-

Kamelova kresba zoborožce. (Petiver: „Gazophyllacium“)

královy krom místokrálova zpovědníka Alfonse de Guiros, který je členem našeho tovaryšstva. Ten, vida nebezpečí, vyvedl všechny ženy počtem 13 zahradou do sousedního domu a otvorem ve zdi, protože jiného východu nebylo, odvedl je v bezpečí a bez úrazu do domu arcibiskupova. Když nadešlo jitro, shromáždili se přední měšťané v klášteře a odvedli místokrále, jedoucího na koni a doprovázeného vojáky, přes náměstí do paláce markýze del Valle, kde nyní zůstává.

Abych se však vrátil k svým pracím: Po 4 či 6 dnech, když byl požár uhašen, svěřil mi senát se souhlasem místokrálovým, abych za odměnu 3300 zlatých provedl stržení paláce, který byl v nebezpečí, že se sesuje. Pro novostavbu jsem vypracoval dva plány na vybranou, ale provedení stavby jsem se vyhnul, protože v této zemi vládne velká závist. To vám pravím proto, abyste těm z bratří koadjutorů, kteří by si snad přáli sem přijít, řekli jasně, že sem jdou ne za misíemi, ale za stejnou prací, jako ji mají doma ve své provincii, a aby věděli tito bratři, že v jejich provincích se jim dostane štedřejší odměny, než jakou mám já zde. Ačkoli jsem pro sakristii shromáždil více než 12 000 zlatých, jsem tu tak vážen, jako bych nebyl udělal nic...

(Výňatky z listu poslaného z Mexika 19. prosince 1692 rektorovi brněnské jezuitské koleje Václavu Hartmanovi.)

... 15. července 1692 vstoupili jsme na jednu z nejsilnějších a největších lodí, zvanou „Santo Christo Maragaigo...“

Loď vezla 500 lidí; ponor její činil 12 loket neboli 4 sáhy, nad vodou vyčnívala 20 loket.

Zaopatřivše si potřebnější věci na 100 dní a přijavše na loď asi 100 beranů, množství telat, něco krav a 1500 slepic, tak aby každý den vedle soleného masa bylo možno přidat něco čerstvějšího, vypluli jsme 18. července okolo 9. hodiny ranní, pozdraveni salvou z 12 děl v přístavu, na svou pouť. Ale dlouho jsme se netěšili těmto příznivým poměrům, neboť 19. se vítr změnil v bezvětří, a pak od 20. až do 27. zčásti se vracel, zčásti vál proti nám, zčásti uléhal...

Plavili jsme se již 9 dní a dosud jsme se nedostali z obzoru Španěl. Proto vznikly u všech nemalé obavy, abychom se nemusili vrátit do přístavu a vyčkati tu s plavbou až do příštího roku, až bude lepší počasí, zejména když loďstvo vyplulo se značným zpožděním a v polou září zuřivá v zálivu Mexickém víchřice, která přivádí loďstvo do nebezpečí, jako se stalo předchozímu loďstvu, jehož některé lodi byly po celých 15 dní zmítány v zmíněném zálivu; kdyby pak bezvětří mělo potrvat ještě 3 nebo 4 dny, jistě že by došlo k něčemu takovému, jak jsme se báli.

Aby tedy k něčemu podobnému nedošlo, začala celá loď navečer toho dne devítidenní pobožnost k sv. Ignáci; a ne nadarmo, neboť okolo půlnoci začal vát od východu nejprve mírný vítr, který pak s východem slunce zesílil a konečně začal hnát loďstvo plnými plachtami, takže 30. července jsme minuli Kanárské ostrovy, které jsou od Španěl vzdáleny 300 mil...

V těch dnech jsme poprvé spatřili létající ryby, které se pak za plavby oceánem objevily častěji. Příznivý vítr, jehož se nám dostalo dobrodiním našeho svatého otce, hnal nás velmi šťastně až do 26. srpna. Protože se v té době nepříhodilo nic, co by stálo za zaznamenání, povím zatím něco o tom, jak se na lodi žije, jaký pořádek se tu zachovává atd. Začnu tím, co se mi nejvíce líbilo. Každá loď má 12, některé i více hochů, kteří tu dorůstají a učí se námořnictví. Jejich první starostí je udržovat čistotu na lodi, kromě toho musí střídavě v noci bdít a úderem kladiva na zvonec ohlašovat jednotlivé čtvrt hodiny, podle toho, jak ukazují hodiny.

Mše svatá, kterou jedenkrát jsme vynechali pro přílišné kolísání lodí, ačkoli přechoť jsem se bál ji sloužit, protože jsem nemohl pevně stát na nohou, abych se nebál, že upadnu — někteří častěji klopytali — mše svatá, pravím, hned první, o 7. hodině, se účastní všichni, kdo jsou na lodi; někdy, je-li příznivý vítr, slouží se jedna mše svatá ještě po 10. hodině...

Okolo 18. srpna vstoupili jsme do horkého pásma, kde nás více než předtím začal obtěžovat hmyz; voda k pití byla teplejší, někdy i páchla. Prozírává péče P. prokurátora se postarala, aby nám každý týden bylo dáváno nové prádlo, ale nestačilo to; i rozhodli jsme se někteří z nás, že budeme každého dne měnit svoje prádlo, tak aby to, co

jste dnes měli, bylo zítra pěkně vypráno a sloužilo nám následujícího dne, a tak dále, což se opravdu velmi osvědčilo. Mnoho tu musí člověk vytrpět jak takových věcí, jež jsou nezbytným doprovodem cesty po moři, tak takových, jež se přiházejí náhodou...

Přál bych si, aby někteří lidé věděli, co vytrpí svěští lidé, které žene na moře na dřeje na zlato a stříbro. Takové útrapy tu jsou všeho druhu, že toho nelze vypsát; a přece je přijímají s veselou tváří, protože doufají v zlato; arci mnozí z nich, když skoro vysílení dospějí do Veracruz, rozčarováni ve svých marných nadějích nejenže zlata a stříbra nenaleznou, ale obětují dokonce svoji duši i tělo. 26. srpna spadl chlapec, který dováděl na přidi, do moře, a přece asi po čtvrt hodině — neboť k tomu, aby se stáhly plachty a spustil se po spouštědlech záchranný člun, myslím, že sotva postačí čas kratší — byl vytažen ještě živý. Při takové příležitosti, není-li vítr příliš prudký, jakmile někdo spadne do moře, volá se, aby kormidlo zastavilo — zejména spadne-li někdo z přídě —, neboť přijde-li takový ubožák, který spadl, zatím pod záď, zavalí jej víry vznikající z pohybu lodí strašným způsobem; tak se stalo i chlapci, o němž je řeč, a my to viděli, dívající se ze zábradlí. Když kormidlo stane v klidu, stáhnou se plachty a přídě se obrátí proti větru. Jiní mezitím házejí do vody, kde jaké dřevo mohou, aby se tonoucí mohl udržet, než přijde člun. A opět jiní spustí na moře člun a spěchají vytáhnout ubožáka. Byl-li tonoucí zachráněn, vystříci se na zádi veliký prapor; utonul-li, dá se loď na další cestu bez praporu.

Onoho chlapce našli námořníci polomrtvého uprostřed dřev plovoucích kolem něho a donesli jej k nám na palubu, a tu, když přišel zase k sobě, vypravoval, že nemohl žádným způsobem dosáhnout některého dřeva, ačkoli jak jsme sami viděli, byla dřeva blízko něho. Skoro v touz hodinu spadl také na jiné lodi hoch do moře a utopil se.

V dalších 4 dnech bylo lze podle častých dešťů, hromobití a proměn větru znamenat, že jsme již blízko země — zejména 30. srpna, kdy jsme postupně měli vítr ze všech čtyř světových stran; posledně vál západní vítr přímo proti nám, ale zakrátko změnil se zase ve vítr příznivý. 2. září okolo 10. hodiny rána ohlásil pozorovatel jsoucí na strážní na vrcholu nejvyššího stožáru, že je na obzoru země; z toho byla veliká radost a někteří ukazovali se velmi štědrými, dávající pozorovateli po třech, jiní po čtyřech pataconech. A ačkoli nikdo nevěděl, co je to za zemi, nebylo slyšet na lodi než „Tierra! Tierra!“ (Země!) Tak rozradostnil jednotlivce pohled na zemi, byť i neznámou a snad nepřátelskou; vskutku také jsme druhého dne poznali, že je to ostrov nepřátelský, patřil Francouzům (snad Guadeloupe v Malých Antilách)...

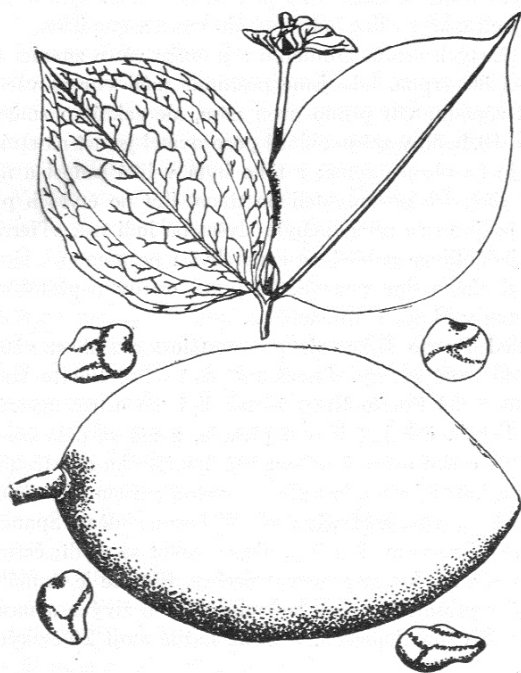
4. září jsme se dostali na dohled Puerto Rika, ale pro nestálost a slabost větrů mohli jsme teprve 6. září vplout do malé zátoky, do níž ústí dvě řeky. Puerto Rico neboli Bohatý přístav (dnes San Juan del Puerto Rico) — tak byl ten ostrov nazván podle zlatonosných písků a podle kakaa, což jest hlavní přísada, z níž se dělá čokoláda... Ale je tu málo lidí; neboť na celém ostrově nejsou než 4 městečka a v těch je dohromady sotva 5000 lidí. A tak, ačkoli jej příroda vybavila velmi příjemně a ačkoli oplývá nejlepšími plody i vzácným stromovím, zůstává rukou lidskou nedotčen. Španělé sice tu buď pobili nebo odtud vypudili všechny Indiány, ale pracovat se stydí; černochům zase, které přivázejí jako otroky z Afriky, se pracovat nechce. Pšenice je tu málo, zato hodně krav a velmi znamenitých prasat; jen naše loď odvezla jich živých a nasolených 40, spolu s 8 kravami a 600 živými slepicemi, z nichž každá stojí 24 českých grošů, a se spoustou plodin.

Místo chleba tu jedí ovoce zvané banány, které mají po celý rok, a když jich chtějí použít místo chleba, upraží je na ohni. Anebo také, což bývá velmi často, pojídají chleba z kořene juk (manioku), kterému říkají kassave. Ten, pokud se tvaru a ostatních vnějších znaků dotýče, podobá se velmi českému vdolku posypanému rozstrouhaným tvarohem; pokud jde o vůni, neliší se nikterak od vůně dřevěného chrastí.

Obyvatelstvo zdejší je bledší pleť a vyzáblé; je však velmi divoké a velmi nepřátelské vůči Francouzům a Angličanům; dopadnou-li někdy nějaké Francouze či Angličany čerpající na ostrově pro své lodi sladkou vodu, ukrutně je sprovodí ze světa. Šlechta zdejší odívá se tkaninami, neboť ačkoli se všichni chlubi, že jsou potomky nejstarších španělských rodů, přece nenosí na sobě než krátký kabátec a botky, na hlavě pak slaměné klobouky, kterým říkají montero, a jinak jsou nazí. Černoši jsou takřka úplně nazí, úředníci a jiní význačnější lidé užívají košil a kabátů ze slámy...

Domy se tu stavějí bez jakýchkoli dveří, otevřené, z rákosu, stéblo vedle stébla, a přikrývají se stromovou korou. Lidé tu zajisté žijí ve vši blaženosti, jako každý, kdo nemá žádných starostí, neboť ani o dobytek se obvykle nestarají, nýbrž nechají jej stále v lesích, a jen když připluje loďstvo, shánějí jej na břeh mořský. Jak často chodí na mši svatou, nevím; viděl jsem však, že klerikové a jeden mnich žebraли po lodích o hostie.

Vystoupil jsem se svolením P. prokurátora, a ačkoli jsem se v tom ohromném žaru slunečním pěkně vykoupal v potu, přece jsem se, abych si udělal dojem o tomto ostrově,

Kamelova kresba rostliny *Strychnos ignatii*, kterou sám objevil. Z dopisu „De Igasur seu Nux Vomica legitima Serpionis“, uveřejněného Johnem Rayem a Petiverem ve *Philos. Transact.* r. 1699

prošel trochu lesy; uchracovala mne krása, zejména spousty rozličných palem a hojnost pomerančovníků, nemluvě o jiných věcech, jako byly 2 lokte dlouhé a téměř 2 pídě široké listy banánů barvy zelenavé jako náš samet, nebo plody, které popsal P. Kircher ve své *China illustrata* a které jsem tu opravdu viděl a jedl. Přenocoval jsem v jednom rákosovém paláci na lůžku zhotoveném rovněž z rákosu.

Když jsme si opatřili potřebné zásoby, zejména zásobu vody, vypluli jsme 11. září po poledni na další cestu...

21. zemřel jakýsi mladík, a než ho hodili do moře, přáli mu všichni šťastnou cestu, provolavše mu třikrát *bon viage*. A to je celý pohřeb. 22. září zemřel na jiné lodi P. Alexius Lopez, zblázniv se předtím; byl to soudruh P. prokurátora z ostrovů Filipínských...

23. září za bezvětří objevilo se množství žraloků. Je to velmi žravý druh ryb; popadne, cokoli se mu naskytne, i člověka. Proto námořníci sedí na bocích lodí opatrně, obrácení dovnitř korábu, aby se příliš nohama nepřiblížili k vodě. Neboť nejednou se stalo, že takový neopatrník byl za nohy stržen žralokem do moře. A věru zdá se mi, že není lepšího prostředku jak zkrotit bujnost námořnické cházky, která chtějíc se vykoupat, vrhá se i z vrcholu zádi do moře, než zavolat-li někdo, že se blíží žralok, tu se všichni co nejrychleji utíkají na loď a oblékají se. Spatřivše žraloky, vrhli jsme do vody velikou, na patřičném provaze připevněnou udici s kusem masa, přidavše ještě, abychom oklamali zuby té bestie, k udici na prst tlustý železný drát; a šťastně jsme chytili tak velkého žraloka, že šest silných lodníků, kteří předtím jiným provazem — jak, nedovedu říci — bleskurychle dravce ve vodě omotali, že se nemohl hnout, mělo co dělat, aby jej vytáhlo na loď. Na palubě, mlátě volnou částí ocasu, dával takové rány, že jsme se báli, že paluba se zřítí do moře. Když byl žralok přivlečen na loď, vyloupli mu oči, a přivázavše mu na hlavu veliký džbán, pustili jej ne bez veselosti na svobodu. Tento dravec, třeba je tak strašný, má i tvory, kteří jej milují; proto zhusta, jak sám jsem viděl, provázejí jej jako dva efébové dvě jiné ryby, podobající se prostřední štice, černě a bíle pruhované, které se pohybují blízko dravcova hřbetu, a když je žralok chycen a vytažen, velmi často se přisávají na tělo chyceného dravce a spolu s ním jsou vytaženy.

Jiná věc, která stála za podívanou, bylo tohle: při kormidle lodním drží se spousta malých rybiček, které když uvidí žraloka, okamžitě se všechny sletí k jeho ocasu a při plavbě jej provázejí tak, že zůstávají stále u jeho ocasu a nikdy nepřijdou k jeho ústům; nedbají-li toho, utrpí nemalou pohromu.

Tyto věci nám ulehčovaly v době bezvětří vedro, které do nás pražilo, a zároveň dávaly nám látku k přemýšlení... Od 10. září — jak nám později ve Veracruzu vyprávěli — řádila na moři v zálivu Mexickém vichřice tou měrou, že mnozí již o příchodu loďstva pochybovali, přestože loď návštěvní už byla dorazila. Řada lidí vsadila se o tisíc pataconů, že loďstvo nedopluje. A kdybychom měli příznivý vítr, není pochyby, že bychom byli zakusili zuřivost vichřice...

8. října vepluli jsme do Londy (mělčina severoyucatanská), místa nazvaného podle toho, že tu je po celé dny při plavbě vidět dno (v hloubce asi přes 20 m).

Tu po dva dny vál téměř bez ustání příznivý vítr. A proto kdekdo začal vytahovat udici, chytat s radostí ryby, vesměs veliké, zabíjet je a pojídat. Jeden neopatrný člověk najedl se jich tak, že jich už víckrát nebude jíst; umřel třetí den potom. Chytají

se tu dva druhy ryb; los mergos a los pargos. Tyto poslední jsou velmi znamenité; ale protože je chytali jiní, nemohli jsme chytit žádnou. Jiných nachytali jsme tolik, že jsme je museli naházet zase nazpět do moře. 9. října však jsme chytili tři veliké pargos a panský jsme se poměli. Jako by sv. František Borgia chtěl nám v předvečer svého svátku prokázat nějaké dobrodiní. 10. října po poledni jako by již byl minul čas na lovení ryb; žraloci nám potrhali mnoho udic, i onu velikou udici s rybami na ní navnaděnými, zanechávající na jiných jen hlavy ryb. Příznivý vítr uvedl totiž loď tak do pohybu, že nebylo možno dále lovit ryby.

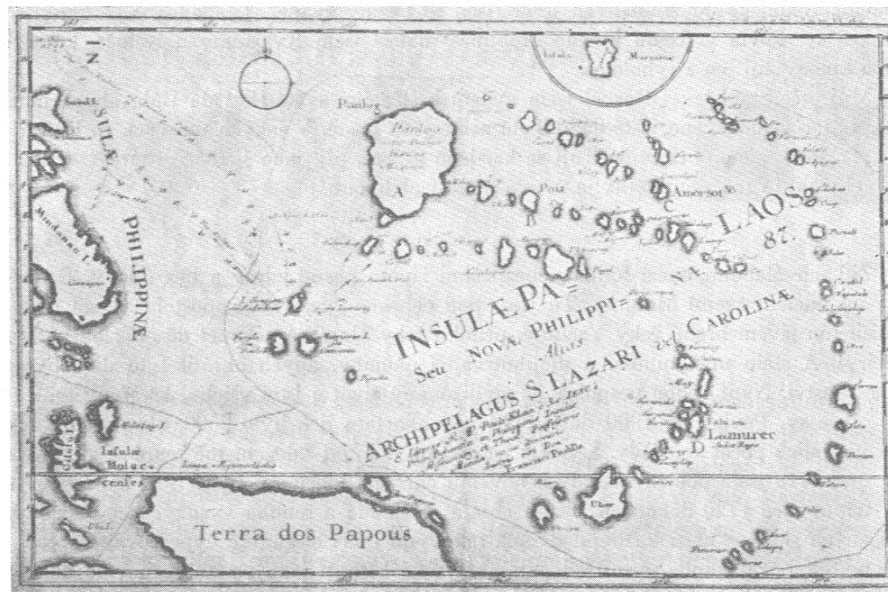
Zrána 14. října objevily se hory Indie (tj. Mexika), a když jsme je spatřili, celá loď zapěla chvalozpěv sv. Ambrože, radujíc se zejména z toho, že šťastně vyvázla z tolik obávaného Mexického zálivu. Večer se západem slunce spustili jsme kotvy míli před přístavem veracruzským, abychom bezpečněji prošli průplavem, ačkoli tři jiné lodi, arci ještě před západem slunce, do přístavu vepluly. V noci náhle zvedla se bouře a nahnala všem, i na moři otužilým, takového strachu, jako nikdy předtím během celé plavby. Neboť co jiného jsme mohli očekávat jsouce tak blízko země a spousty malých úskalí než ztroskotání, kdyby víchřice zesílila? Vikář ve Veracruzu dal zvonit na poplach a vyzval občany, aby se modlili k Bohu za zachránění loďstva. Okolo 5. hodiny zrána počal vítr slábnout a moře se uklidňovalo.

Okolo hodiny šesté, zvednuvše kotvy, popojížděli jsme nejprve sem a tam, až konečně jsme zachytili zádi tolik severního větru, kolik ho bylo třeba, abychom propluli kanálem, a dostavše jej, propluli jsme s plachtou jen napolovic rozepjatou bez nejmenší nesnáze kanálem jako osmí z celkového počtu patnácti lodí. Kanál sám je tak úzký, že nepojme dvou lodí. Z obou stran je lemován mělčinami a skalisky, k jejichž vyvarování kladou Veracruzští na vodu 3 bóje s párem praporek, jeden pár od druhého asi v takové vzdálenosti, jako je v Brně chodba u pokoje P. ministra, a prostředkem těchto bójí se proplouvá. Při průjezdu kanálem jsme všichni mlčeli, aby bylo dobře rozumět kapitánovi, jenž dává příkazy kormidelníkovi čili námořníkovi, který řídí kormidlo, neboť stačilo by, aby se jednomu slovu špatně porozumělo, a loď může najeti na úskalí, jak se to už málem naší velitelské lodi také stalo...

PÍŠE FRANTIŠEK BORYNĚ

(Výňatek z listů, z nichž první byl poslán koncem 17. stol. páteru Stanislavu Arletovi z území kmene Mozos, a druhý 3. listopadu 1720 páteru Jakubu Mibesovi, představenému jezuitského konviktu v Praze, z území Mobimas.)

Poslední měsíc jsem se odebral do rozlehlého území Mobima a tu jsem putoval od jednoho kmene k druhému. První kmen, který jsem tak odkryl, jsou Caturavacoanové, kteří mne přijali co nejlaskavěji, odvedli mne do Taponha a tu uctili mne i dary, které mi kladli k nohám. Tito dobří lidé prozradili mi 5 jiných kmenů, které jsem okamžitě povolal k sobě; většina jich se objevila ještě téhož dne.

Mapa Palauského soustroví mezi Filipínami a Novou Guineou z r. 1720, kterou nakreslil misionář české provincie Pavel Klein z Chebu, profesor teologie v Manile

Odtud jsem odcestoval v doprovodu silného oddílu dobrosrdečných Indiánů na sever k jinému kmeni, a když jsem chtěl jíti dále, byl jsem donucen zůstat tak dlouho, až jiná tlupa divokých pohanů objevila se u mne také s dary, za něž jsem jim daroval mnoho svých titěností. Den poté pokračoval jsem ve své cestě, až jsem dospěl k jinému oddílu pohanů, kam se se západem slunce dostavilo 20 Indiánů ze sousedství a hned druhý den doprovodili mne do své ohrady. Zde vyptal jsem se opět na 8 neznámých kmenů, z nichž největší část jsem bez meškání navštívil.

Pronikal jsem vždy hlouběji na sever do vnitrozemí a přešel jsem ke Kvubečavům. Obyvatelé tohoto místa ukazovali mi velikou řeku plnou krokodýlů, kteří rádi požirají lidi, a že prý na břehu této řeky se zdržují lidé, kterým se nikdo neodvážá pro spousty vod tudy se valících přispěti na pomoc. Doufám však, že jindy otevřu tuto cestu.

Dále mezi východem a severem zastihl jsem v pralese Matony a ještě dále Tatovary, kteří mi podali opět zprávu o jedné řece, která se rovná předešlé; zdržuje se prý v ní velmi mnoho draků neboli obrovských krokodýlů, kteří mají hlavu větší než býk; ukázali mi jednoho takového, který spolkl celého Indiána zaživa. Pokračoval jsem ve své cestě a dlouho před večerem dospěl jsem k divokým Lavomamům, blíže nich pak našel jsem Kvavaky. U všech těchto kmenů jsem zřídil dřevěné kříže a rozdal tolik nožů a skla, že mi teď nic nezbyvá... Chtěl jsem sice od Kvavaků jíti dále na východ, ale pro spousty vod jsem nemohl. Nicméně jsem poslal aspoň posla ke 4 indiánským

obcím. Nedaleko od zmíněných jezer (jsou to bažiny zvané El tapado na sever od redukce sv. Pavla v území kmene Mobimas) našel jsem Kvariumy a Kaloče, kteréžto oba kmeny žijí jen z rybolovu.

Můj otče Stanislave! Dospěl jsem málem k stěžejím světa; kéž dá Bůh, abych mohl nésti jeho svaté jméno ještě dále! Tyto země jsou pusté. V jakých mravech tu lidé žijí, je s dostatek známo. Shromažďují se každého večera, pijí jako štetkaři a tančí za zpěvu svých ženštin tak dlouho, až je únava donutí ulehnout . . .

Žiji, chválabohu, mezi tolika nebezpečími života posud zdrav a bez úhony. Dostalo se mi údělem území Mobimů. Tu jsem pod ochranou sv. Pavla apoštola založil novou misii (na levém břehu řeky Yacumy, přítoku řeky Mamoré, tekoucí do amazonské Madeiry). A stálo mne mnoho a dlouhotrvající námahy, abych obrátil tyto divočky ke křesťanství. Nyní vedou vespolek již civilizovaný život a jsou všichni křesťany.

Misie sv. Pavla čítá 1900 duší; před několika lety jich bylo 2500, ale neustálé epidemie jejich počet zmenšily. Šestnáct let již uplynulo od založení mé redukce sv. Pavla. V roce 1719 jsem položil základy k novému chrámu, který s pomocí Boží má býti ještě v tomto roce 1720 dokončen. Tento chrám se skládá z mnoha vysokých, z cedru přitesaných sloupů; mezi každými dvěma takovými pilíři elegantně vypracované oblouky vytvářejí boční kaple, uprostřed pak převysoké klenutí jako by znázorňovalo oblohu. Časem budou tyto oblouky vyzdobeny zlatými hvězdami. Hudební kůr je značně veliký a vysoký. Krátce řečeno: tento kostel mohl by se ctí státi v Praze. Pracovalo na něm 400 Indiánů; ti také dostali ode mne spravedlivou mzdu. Dával jsem každého druhého dne porážet 5 až 6 býků a maso rozdělet ve velkých porcích mezi ně. V jediném roce bylo tak již pobito 200 býků. Misie sv. Pavla má totiž početná stáda krav, volů a koní; 1600 krav a 300 koní. Jiné, starší misie mají dva, tři, čtyři tisíce krav. Dohromady čítají všechny misie přes 40 000 krav a 12 000 koní. Země tato je bohatá travinami; na nich pobíhají sem a tam bez pastýře nespočetná stáda hovězího dobytka. O nedělích se mnoho pastýřů posadí na koně a seženou dobytek, těkající po pastvinách, dohromady a pak jej pohodlně spočítají. Telata zavírají na jiném místě, aby je pastýři mohli úspěšně léčit: jsou plna červíků; a neodstraní-li se tento hmyz zavčas, k veliké škodě svých majitelů pojdou. Dále roste v našem kraji množství třtiny cukrové, z níž se vyrábí cukr; jakož i rýže, bavlníku a tabáku. Naproti tomu není tu pšenice. Místo ní seje se tu kukuřice, které se v Čechách říká turecká pšenice. Také soli je tu dost . . .

U každého jednotlivého kmene jsou 2 rychtáři (alcaldové), kterým přísluší spravovat lid, spolu se 6 radními nebo rychtářskými poradci a prokurátory, kteří pečují o sirotky, vdovy, slepé a chromé, a 4 fiskálové, kteří věrně vykonávají, co jim náčelníci uloží. Ti mají také na starosti povolávat mládež ke křesťanskému cvičení v neděli a ve svátky, navštěvovat obyvatelstvo a dozírat, zda se všichni účastní mše svaté; také se starají o zajaté, dozírají na polní práce, rozdělují ženám spřádajícím bavlnu jejich příděl a přijímají od nich každé soboty jejich dílo. Konečně dohlízejí na všecky, ať dělají cokoli, a podávají o nich zprávu náčelníkům. Každá farní osada má i svoje řemeslníky, tesaře, soustružníky a truhláře. Naši Indiáni zhotovují oltáře, které v ničem nezadají evropským. Mohl bych ještě o mnoha věcech psát. Ale předpokládám, že o nich již dříve došly do Čech zprávy.

Z DENÍKU SAMUELA FRITZE

Yurimaguové a Aizuarové jsou sice dva různé kmeny s různou řečí, mají ale stejné obyčeje. Chodí úplně nazí, zvykají si celkem pomalu na oděv a jejich ženy se jej už naučily tkát. Jejich potrava se skládá z kassave a z maniokové mouky, kromě toho, co jim poskytuje řeka... Dříve byli Yurimaguové velmi bojovní a byli pány skoro celého amazonského toku, a jejich ženy, jak mi řekli, bojovaly šípy stejně odvážně jako muži; proto myslím, že to byly ony, s nimiž se setkal Orellana, který pak tento veletok pojmenoval Amazonkou.* Nyní jsou ale Yurimaguové bojácni a ztenčení četnými válkami a zajímáním, kterým trpěli a trpí od obyvatel Pará (tj. od Portugalců). Jejich vesnice jsou svými skupinami domů roztaženy více než jednu míli; ale po-

* Orellana byl r. 1541 velitelem jedné ze skupin dobyvatelské výpravy Gonzala Pizarra v pralesích východního Ecuadoru; aby se zachránil před hladem, odplul s hrstkou vojáků na voru po řece Napo do Amazonky, kterou pak proplul až k jejímu ústí. Cestou byl prý přepaden bojovnými indiánskými ženami, a proto celý veletok nazval řekou Amazonek. Zdá se, že považoval za ženy dlouhovlasé a bezvousé muže nosící dlouhé košile. Výklad Orellanovy zprávy je dosud sporný.

něvadž byli tolik pronásledováni, stáhli se mnozí do jiných oblastí a na jiné řeky, aby byli jistější.

Zatímco jsem byl ve vsi Yurimaguů, také již úplně zatopené, bydlel jsem v barba-coa (tj. v nástavbě z kůry na střeše chaty, kam se obyvatelé uchylují za povodní) a onemocněl jsem silnou horečkou a vodnatelností, která začala od noh, a trpěl jsem i jinými potížemi, které vznikly hlavně tím, že jsem byl ve dne v noci skoro po tři měsíce uvězněn na této chatě, aniž jsem mohl udělat krok. Přes den mi bylo lépe, ale noci jsem trávil v nepopsatelné horkosti — v posteli, u níž voda tekla jen na píd' daleko, mi vysychala ústa — a při nespavosti, která nebyla způsobena jen nemocí, nýbrž také ruchem krokodýlů, kteří celou noc prolézali vsí, zvířat ohyzdného vzezření. Jednou v noci se vyšplhalo jedno takové zvíře do mého kanoje, jehož píd' čněla do mého domu. Kdyby bylo proniklo dále, byl by se mnou i s mým sluhou konec, protože jsme neměli žádnou možnost útěku. Kromě krokodýlů přepadalo můj dům tolik hladových krys, že ohlodaly i moji lžici, cínový talíř, rukojeť nože a sežraly nám i něco potravy. Skoro všichni obyvatelé se stáhli do vnitrozemí a hledali lesní plody, aby nezahynuli hlady, protože jejich potrava, maniok, byla pod vodou, a já jsem se živil tím, že jsem příležitostně chytil na udici rybičku nebo jsem vyžebbral banány, které však musely být přivezeny od Aizuarů, žijících doleji na řece...

Zatímco jsem ve své chatě bojoval s nemocí, objevila se skupina pohanských Indiánů Manavů (také Manoas) v desíti kanoích, aby obchodovali s Yurimaguy. Při jejich příchodu jsem vylezl po píd' svého kanoje ven z chaty, abych je přijal; nechtěli mne však vidět a veslovali rychle od mého obydlí do značné vzdálenosti. Druhého dne jsem je dal zavolat, přišli a zůstali rádi u mne. Nazývali mne ve své řeči abbá, abbá, které, jako v hebrejštině, znamená otec. Indiáni Manavové jsou velmi stateční a jsou velmi obáváni u svých pohanských sousedů a před lety odolali oddílu portugalských vojáků. Jejich zbraní je luk s otrávenými šípky; nenechají si však růst vlasy, aby, jak říkají, je v boji nikdo za ně nemohl popadnout. Chodí nazí a malují si čelo až k uším černou smolou podobnou balzámu.

Jejich území je na severním břehu (Marañonu) na malé říčce Yurubetss (Yurubaxi), které lze dosáhnout z Ria Yupurá. Opouštějí je zpravidla v době povodní, protože obě řeky spolu souvisí a mohou v kanoi dosáhnout Yupury z Yurubetss. Tito Manavové obchodují s Aizuary, Ibanomy a Yurimaguy... V téže době, kdy ves byla zaplavena, přišlo také osm Ibanomů proti proudu od ústí Yupury, aby mne navštívili a pozvali do své vsi. Tito Ibanomové mi přinesli zprávu, že z Pará (Belém) přišlo až ke Cuchivarům několik Portugalců, aby sbírali sarsaparillu.*

Bylo to osm dní cesty od Yurimaguů dolů po Amazonce, přece však jsem se rozhodl, že se vydám po toku dolů, abych vyhledal Portugalce v naději, že mají prostředek proti mým bolestem, neboť v mém zesláblém a chorém stavu bylo nemožno a zřejmě i nebezpečno, abych cestoval proti proudu a vyhledal nejbližšího španělského otce, který žil odtud dva měsíce cesty daleko.

* Keř Smilax (přestup), jehož postranních kořenů se už od antických dob užívalo pro jejich saponinové glykosidy způsobující pocení a čistící krev. Bylo jich též užíváno jako antiluetické drogy (decoctum zittmannii), ale jejich účinek byl způsobován podílem rtuti v příměsí rumělky v léku.

Protože voda začala opadávat, vydal jsem se s náčelníkem Mativou a s deseti Yuri-maguy na cestu dolů po řece. Opustil jsem Nuestra Señora de los Nieves 3. července 1689. Sídla Aizuarů jsem nechal stranou, příštího dne jsme minuli ústí řeky Yuruá do Amazonky a k večeru další sídla Aizuarů, Guayoeniů a Quirimatů...

6. července ráno jsme míjeli ústí řeky Yupurá. Přistál jsem v Yoaboni, vesnici Ibanomů, jejichž náčelníkem jest jakýsi Arimavana. Zde jsem zůstal čtyři dni, abych vyučoval a opatřil zásoby jídla na další plavbu.

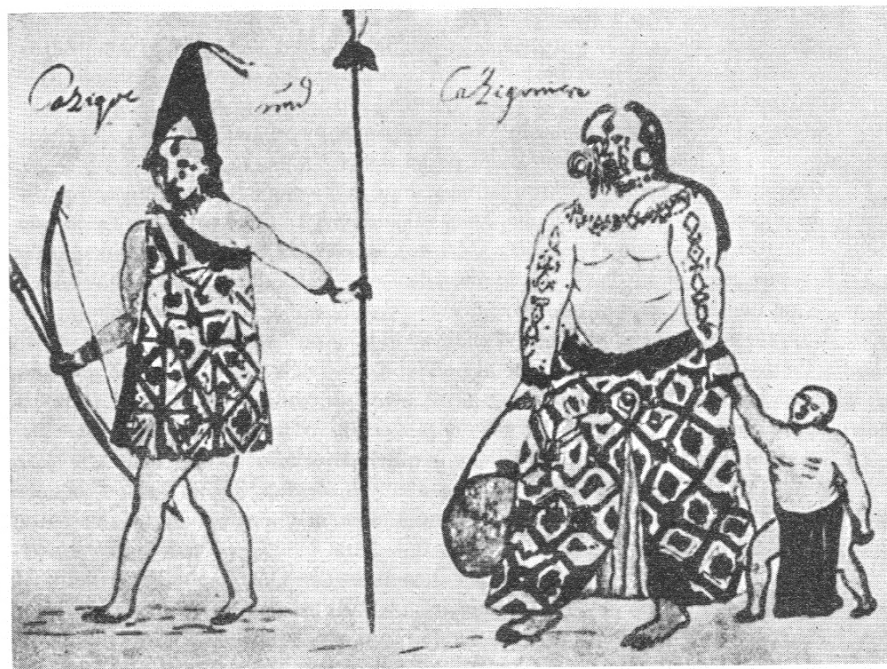
10. července jsem cestoval dál, provázen obyvateli vesnice. 12. července jsem projel kolem místa Guayapé a přijel jsem k další vsi Ibanomů. 13. července jsem toto místo opustil a 14. ráno jsem vplul do oblasti Cuchivarů. Minul jsem jednu vesnici jen proto, že je stále pod vodou. 15. července jsem připlul k opuštěným domům, které Portugalci zbudovali na vysokém břehu. Odjeli den před mým příjezdem a setkal jsem se s nimi doleji na řece; jmenovali se Manuel Andrade a Manuel Pestanha. Sotva jsem přijel, přišli četní cuchivarští muži a ženy s dětmi ze svých osad a po osm dní mého pobytu bydleli v opuštěných domech, pečovali o mne s horlivostí a láskou, mnohem víc, než by učinili křesťané. Přinesli mi plno ryb, želv a banánů a projevovali touhu, abych u nich zůstal. Protože jsem byl na cestě a hledané Portugalce jsem dosud nenašel, byl jsem nucen pokračovat v plavbě dál, zvláště když mých potíží denně přibývalo.

24. července jsem v cestě pokračoval za vedení Cuchivarů. 26. července, když nastala noc, připlul jsem k ústí Rio Negra. 28. července jsme potkali náčelníka Portugalců, jménem Cumiarů, z kmene Tupinambaranas, jenž provázel oddíl lovců otroků. Moji Cuchivarové, kteří je považovali za Taromy, své nepřátele od Rio Negra, napínali už své luky; vztyčil jsem na přídi kanoe svůj kříž, abych jim dal na srozuměnou, až se naše plavidlo přiblíží, že jsme přátelé. Náčelník Cumiarů mi dal jednoho Indiána za vůdce k vesnici Urubú. 30. července jsem dosáhl sídla Urubú, které bylo svěřeno mnichovi Fr. Teodosiovi Vegasovi. Když jsem přijel, nebyl přítomen, když se však vrátil, přijal mne přátelsky a s láskou.

5. srpna přišel portugalský otrokářský oddíl zpět od Rio Negra do Urubú; velitelem byl kapitán-major Andrés Pinheiro, královským misionářem byl P. Juan Maria Garzoni z Mantovy, který byl z našeho tovaryšstva.

Musím poznamenat, že má cesta vzbudila pozornost nejen mezi sousedními pohan-skými kmeny, nýbrž i v Pará a v San Luis de Maraňon. Jedni mne považovali za svatého, nebo za syna Božího, jiní za ďábla. Podle kříže, který jsem nosil s sebou, tvrdili jedni, že přišel patriarcha nebo prorok, jiní, že perský vyslanec. Ba i černoši v Pará si vyprávěli, že přišel jejich osvoboditel z Angoly. Jiní ze strachu odtáhli, neboť prý mám při sobě oheň, jímž spalují všechny vesnice a všechny lidi, které potkám. Tyto a mnohé podobné pošetilosti se o mně šířily, takže páter Teodosio Vegas, jehož jsem dal zavolat při mém příchodu do Urubú, mi poslal dopis jako nějaké neurčité osobnosti a na konci svého psaní pravil, že se o mně vypráví tolik věcí, že z toho musí vyplývat, že do jeho vsi přibyl nějaký zázrak z jiného světa. Velitel Pinheiro mi sám později v Pará řekl, že se v oné noci, když přišel do Urubú, neodvážil se mnou mluvit pro mnohé nesmysly, které se o mně vyprávěly, nýbrž že mne nejprve pozoroval dírkou ve stěně, jsem-li člověk nebo nadpřirozená bytost.

Zde v Urubú mne zdrželi patnáct dní a s láskou o mne pečovali. Velitel poručil, vzhledem k mé horečce, aby mi pustili žilou, proti vodnatelnosti aby mne nakuřovali

Rodina kazika indiánského kmene v povodí Amazonky (vlevo muž, vpravo žena s děckem)

a proti ostatním neduhům užíval jiných prostředků, takže mi nejen nebylo lépe, nýbrž můj stav se stále více zhoršoval. Dosud jsem se mohl udržet na nohou, nyní ale jsem byl nucen dát se nosit ve visuté rohoži, aniž jsem mohl udělat krok, neboť vodnatelnost se rychle šířila po celém těle a velmi mne tížila a sklíčovala.

15. srpna, když velitel shledal, že moje nemoc se denně zhoršuje a že budu potřebovat delší léčení, poslal mne v jednom svém kanoe (do Pará)...

1. března 1709 přišla zpráva z oblasti Omaguas, v níž otcové psali, že viděli, jak přišel portugalský oddíl z královského rozkazu a že jeho velitel Ignácio Correa, který cestoval napřed, uvědomil 1. února pátera Juana Baptistu Sannu, že on a ostatní misionáři se mají stáhnout z Maraňonu a z Napa, protože celá tato oblast až k přístavu Santa Rosa patří portugalské koruně, a to od záboru, který byl údajně proveden za Texeiry (byla to výprava Pedra de Texeiry z roku 1639–1640). Dodal, že neodjedou-li do pevně stanovené lhůty, budou zajati, odvedeni do Pará a odtud posláni do Lisabonu.

Poslal jsem tuto zprávu prostřednictvím Caunapů španělskému veliteli ve městě Borja, aby tak rychle, jak je mu možno, přijel dolů po řece a přivedl tomuto okresu pomoc. Josefa de Cantos jsem poslal se čtyřmi kanoemi po řece dolů pro otce, aby snad nebyli zavléčeni do Pará, budou-li Portugalci trvat na svých požadavcích. Veliteli Ignáciovi Correovi jsem psal, aby upustil od svého neoprávněného úmyslu, dokud nepřijde odpověď jeho krále, jemuž jsem poslal dopis . . .

12. července dostal jsem v blízkosti Yarapy dopis hejtmana Luise Iturbida, vrchního velitele branných sil vyslaných z Quita, který mi sděloval, že 4. t. m. přitáhne s druhým velitelem, donem Antoniem Oviedem, a s 50 vojáky z Quita do oblasti Yurimaguů . . .

17. července jsme přišli do Sv. Jáchyma, kde jsme se setkali s vojáky z Quita. Jsou to většinou budičkničemové, nesnesitelní svou svárností, zlodějstvím a jinými zločiny. Jsou to nezkušení fulpasové, a nedovedou zacházet se zbraněmi. Nemají než několik špatných mušket; když se plavili po Napu, převrhl se jim vor, a proto někteří z nich jsou beze zbraně. Přinesli si jen čtyři nebo pět kordů. Nepomůže-li Bůh, jak máme doufat, že s nimi něčeho užitečného dosáhneme!

22. července poslal velitel čtyři vojáky napřed; tři muže s rozkazem, aby jako zvědové šli 1¹/₂ dne pochodu dolů po řece a aby nachytali zásobu ryb, a jednoho muže do San Pabla, aby zabránil, aby žádný Indián nevyrozuměl Portugalce o příchodu Španělů.

25. července táhl oddíl po řece ze San Joaquima (Sv. Jáchyma). P. Sanna a já jsme je doprovázeli. Cestovali jsme, aniž jsme se zdrželi ve zbylých vesnicích Omaguů, kromě času nezbytně potřebného k opatření potravy, abychom nebyli upozorováni.

5. srpna přišli jsme do San Pedra de Cafurí, předposlední vesnice Omaguů, kde jsme se setkali s ojedinelými Portugalci; náš hejtman je vzal s sebou. 6. srpna, když jsme byli už blízko Guapapaté Aizuarú, mnil hejtman, že my dva misionáři bychom měli cestovat napřed, aby se karmelitán, který působí ve vsi, nerozčilil při příchodu celého oddílu. Vyjeli jsme při západu slunce a setkali jsme se s jinými Portugalci a s fráterem Juanem de Luz, který nás přijal s vyzváněním. Když jsem vyskočil na břeh, svolal jsem lidi a zazpíval jsem v kapli chvalozpěv. Našel jsem tu většinu Yurimaguů, kteří byli odvedeni Portugalci. Když jsem vycházel z kaple, spatřil mnich jednoho vojáka s palnou zbraní, který nás doprovázel, a upadl do takové zběsilosti, že si rval vousy a s divokými pohyby křičel, že zde nemá nikdo co poroučet než on. Chtěl hned poslat po řece pro Portugalce. Pokusil jsem se ho uklidnit, jak nejlépe jsem mohl. Zatímco jsme takto vyjednávali, přišel za hodinu náš oddíl. Hejtman se dlouho nezdržel, nýbrž téže noci se plavil s třiceti vojáky dál do Zuruité. Zůstal jsem zde ve společnosti mnichově.

Za ranního šera 7. srpna přišel hejtman s třiceti vojáky do Zuruité. Portugalci byli již o jeho příchodu zpraveni a hejtman Ignácio Correa jej očekával ozbrojen se čtyřmi bělochy a jedním černochem. Měli 12 palných zbraní. Correa se ptal, zda přišli v pokoji nebo válečně, a když mu hejtman svěřil své mírumilovné úmysly, upustili od boje. Hejtman je odzbrojil, ale nespoutal je. Tím se stalo, že když nastala noc, jeden z nich utekl po řece na svém kanoi naloženém otroky a jinými věcmi a vyrozuměl ostatní osady o našem příchodu. Tuto osadu měl ve správě chórista fráter Antonio Andrade, který krátce předtím přicestoval z Pará. Usadil v blízkosti Indiány Omaguy,

kteří sem přivedl ze dvou míst ležících doleji na řece. Příštího dne poslal hejtman malé kanoe do Guapapaté, aby přivezlo dona Antonia Ovieda s patnácti muži, kteří měli odvést zajaté vzhůru po řece.

9. srpna poslal pro mne malý člun. P. Sanna zůstal v Guapapaté. Protože vojáci z Borji a z Moyobamby se začali bít s Indiány v La Laguně a s Jévery, vrátili se všichni za mé nepřítomnosti vzhůru po řece. Přišel jsem 10. srpna do Zuruité po celonoční plavbě. Tého dne jsem se plavil s hejtmanem a několika vojáky do třetí vesnice Aizuarú, zvané Yucusurité, kam jsme přišli při západu slunce. Zde jsme našli víc než sedmdesátiletého frátera Andrése samotného s portugalským sluhou. Obyvatelstvo se stáhlo do lesů, protože Omagua, který uprchl, jim řekl, že přišli Španělé, aby ves zapálili a je zabili. V noci jsme pluli ke čtvrté vsi, Yavanais, kam jsme se dostali 12. srpna asi kolem poledne, protože jsme předešlou noc strávili na Rio Yupurá. Mnich fráter Baltazar utekl s dvěma Portugalci dolů po řece, když se těsně před naším příchodem o nás dověděl. Indiáni se přišli na nás podívat ve svých kanoích. Vysvětlil jsem jim důvod, proč jsme přišli, že se to stalo na rozkaz krále, a vyzval jsem je, aby se přestěhovali nahoru na řeku, aby už nebyli obtěžováni Portugalci. Všichni svolili a chtěli jen počkat na nepřítomné a udělat si mouku (maniok, vločky z kořene kassave). Zůstali jsme zde ještě další den, kdy jsem pokrtil jedno dítě a jednoho nemocného. Odtud dolů po řece není už žádná vesnice až k oblasti Taromů na Rio Negru, kde působí fráter Juan Gullerne . . .

V lednu (1712) jsem poslal Josefa de Cantos a Dominga Pereze s 55 Indiány tohoto okresu do provincií ležících doleji na řece, aby se poptali o úmyslech Portugalců, zdali vědí, že tyto provincie vůbec nevydáme. Přišli zpět koncem března se zprávami od několika uprchlých Omaguů. P. Sanna hodlal vyplout nahoru k Yarapá, když vtom jej Portugalci zajali. Uložil se již na noc ke spánku v chýši na říční písčíně, vzbudil se však, když zaslechl veslování, a schoval se v lese. Brzy nato přistáli Portugalci, zajali veslaře, vyplenili kanoe a zmocnili se otcových zavazadel. Pak se ho jali hledat, a když ho našli v lese, vystřelili všichni najednou s výkřiky radosti do vzduchu a vsadili ho do visuté rohože. Pak zabili jednoho Indiána ze San Joaquima a dva syny jiného Indiána. Oddíl se skládal ze 3 karmelitánů a 300 bělochů nebo mameluků (míšenců Portugalců s brazilskými Indiány) s palnými zbraněmi. Po nich přišel jeden menší oddíl a odvěkl dveře, oltář a obrazy z domu a z kostela s 5 zvony. Mnich a ti Portugalci, které zanechali natrvalo v San Pablu, řekli, že byli před více než 3 měsíci povoláni do Pará.

Omaguové jsou rozptýleni a skoro zničeni. Někteří se chtějí shromáždit a usadit se na Ucayali, rovněž Yurimaguové, kteří tvrdí, že našli vhodné místo, kde by se mohli usadit. Na Huallaze nechtějí být za žádnou cenu, raději prý půjdou k Portugalcům. Ale tu je zase ta potíž, že jestliže se P. Sanna nevrátí, není tu pro ně žádný misionář.

18. října přišli čtyři Omaguové ze San Joaquima a ujišťovali mne, že všichni obyvatelé onoho místa se shromážдили na Ucayali a chtěli by tam mít misionáře.

9. prosince se vrátil P. Josef Ximénez s podobnými zprávami a přivedl s sebou padesát yurimaguských rodin, které tam jednotlivě kočovaly a jsou nyní srozuměny, že se usadí na Huallaze.

Několik dní předtím jsem dostal z Quita dopis, jímž mi řádový vizitátor P. Francisco Sierra oznamuje, že mne zbavuje mého úřadu představeného těchto (maraňonských) misíí. Na mé místo určil P. Gregoria Bobadillu...*

10. ledna (1714) jsem opustil La Lagunu a vydal jsem se do Xéberos, abych působil v tomto místě společně s páterem Vydrou.

6. dubna jsem obdržel od P. superiora Gregoria Bobadilly dopis se sdělením, že přišlo několik Omaguů z Ucayali a vyprávěli, že do San Pabla přibyla dvě kanoe s Portugalci a ti prý čekají na další, a pak všichni pohromadě pojedou proti proudu, aby mne navštívili a sjednali mír, neboť přivázejí zajatce. P. superior dodává, že půjde sám do San Pabla, aby Portugalcům zabránil v další cestě.

16. srpna přišlo poselství z Quita. Královská audiencia tohoto města poslala zpět portugalské zajatce, neboť portugalský král vrátil zdejší zajaté Španěly. Hejtman Josef Cantos plul od ústí Napa dolů do omaguské vsi Pucatepachiru, aby odevzdal dva zajaté Portugalce, které přivezl z Quita. Z ostatních tří jeden zůstal, aby se v tomto okrese léčil, druhý byl vrácen v Archidoně. Ignácio Correa se vydal do Limy, kde bude mít svatbu...

V říjnu 1715 se vydal P. Juan de Zalzarriaga na Ucayali, aby tam vedl misii Omaguů.

14. dubna 1716 zemřel tento otec na Ucayali na krvácivý průjem.

14. května 1719 přišlo poselství z Quita a spolu s ním P. Luis Coronado, který zůstal na Ucayali, aby vedl misii Omaguů a současně aby navázal styky s Payaguy a Icaguy na řece Napu.

21. března 1721 zemřel P. Coronado na krvácivý průjem jako jeho předchůdce. Krátce předtím byli Omaguové z Ucayali přesídleni na břeh Maraňonu, daleko nad Nanay. P. Pedro Cerulea, který hodlal cestovat do Quita, byl přítomen jeho smrti.

Téhož roku jsem se dověděl, že Chamové v Copace, vsi Omaguů, zabili frátera Antonia Andradea, který byl povolán do Portugalska pro násilné činy spáchané proti nám. Po králově smrti se vrátil, mezitím vysvěcen na kněze, zpět na Maraňon. Skončil bídne s dvěma jinými Portugalci při útoku na chaty jmenovaných divochů. Trestná vojenská výprava oběsila mezi jinými Pedra Yaycuremu, syna Payorevy. Ten byl prvním dítětem, které jsem roku 1685 pokřtil, když jsem přišel jako misionář k Omaguům.

V červenci 1723 přišli do naší misie čtyři misionáři nově příšlí ze Španěl. Dva z nich, a to Bernard Zurmüllen a Johann Babt. Julian, oba Němci, převzali péči o Omaguy a Payaguy.

16. listopadu téhož roku přišel sem přes Jaën P. vizitátor Ignácio Meaurio, aby navštívil misii. Přišel také do naší osady a vyžádal si ode mne zprávu o Portugalcích, kteří se v minulých letech zmocnili našich misíí dole na řece. Vysvětlil jsem to jeho důstojnosti, jak nejlépe jsem mohl, a dal jsem mu tuto napsanou zprávu, kterou si vzal s sebou.

(To jsou poslední slova, která Fritz zapsal do svého deníku, necelé dva roky před smrtí.)

* Jezuitští vizitátoři měli na svých inspekčních cestách po misiích neomezenou moc provést jakékoli osobní či jiné změny, jaké uznali za nutné.